

A magyar táncpedagógia helyzete

A Nemzeti Alaptanterv megvalósításának feltételei

„Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának. Csak az a miénk igazán, amiért megdolgoztunk, esetleg megszenvedtünk.”
(Kodály Zoltán) (1)

Kodály Zoltán gondolatai több mint ötven esztendő távolából ma is időszerűek, hiszen a harmadik évezred küszöbén – a természet-tudományok és a technika mérhetetlen gyors fejlődése következtében – felvetődik a kérdés, hogyan tovább a kultúrában? Mi az, amit az elmúlt évezredek kultúrájából meg kell őriznünk, mi az, amit tovább kell vinnünk magunkkal a következő évezredbe? Vannak olyan vélekedések, amelyek a 21. századot a tudomány századának nevezik, szemben a 19. és a 20. századdal, amelyek ezen állítás szerint a művészetek századai voltak. A magunk részétől semmiképpen sem érthetünk egyet a kultúra kettészakadásának, kettőtörésének prognózisával, C. P. Snow „két kultúra” elméletének felmelegítésével vagy újrafogalmazásával, hiszen a történelem tanúsága szerint a művészetek és a tudományok az elmúlt évszázadok során kézenfogva jártak egymással, s mindkét diszciplína – sokszor együttműködő kölcsönhatásban – az ember nembeli alkotó tevékenységének objektivációjaként jelent meg.

A pedagógiai tevékenység és a tudomány nyelvére lefordítva a fentieket, ha elfogadjuk, hogy a pedagógia az emberiség története folyamán felhalmozott tudás – a tudomány, a művészetek és más tevékenységi formák által létrehozott értékek átadására irányul, s mindezekkel együtt új értékek létrehozására ösztönöz, Kodály Zoltán gondolatainak időszerűségét aligha szükséges bizonygatni. Az élő hagyomány átörökítése – Németh László szavaival: a „tapasztalat- és álomátadás” – egyik oldalon etikai kötelessége, a másik oldalon természetes megnyilvánulása minden nemzedéknek. (2)

A Nemzeti Alaptanterv a magyar iskolák számára hosszú távra kíván programot adni, különböző műveltségi területekre bontva azt a tudást, amely valamennyi hazai iskolában egységes és alapvető követelményként jelenik meg. Az egyes műveltségi területek közül talán a Művészetek a legsokrétűbb, a legnyitottabb, s ebből következően a legtöbb ellentmondás hordozója is. (3) Egyrészt azért, mert ismeretelméleti szempontból rendkívül tágas mozgásteret nyújt, s fölöttébb sokszínű, sokrétű a művészeti értékek világa. Másrészt éppen a fentiekből következően – s mert a Művészetek részterületei között igen szoros a kapcsolat – a közvetítő szubjektumoktól rendkívül sokrétű és alapos műveltséget követel. Az Irodalom például – mint műveltségi részterület – mi-

közben autonóm művészet, elsősorban a Drámajátékhoz áll közel, és a NAT-ban ilyen formában sajnálatos módon nem szereplő Színházhoz, a Tánc viszont – miközben bizonyos mértékben kapcsolódik a Drámajátékhoz, főleg a gyermekjátékokhoz – mégiscsak a Zene világához áll legközelebb. Ily módon a NAT műveltségi területeinek jelenlegi rendszere – s még folytathatnánk belső ellentmondásainak felsorolását – a megvalósítás-megvalósulás során számos olyan kérdést vehet föl, amelyekre a rendszer kidolgozói nem eléggé figyeltek.

A táncpedagógiai helyzetének feltárása – az előbbiekből következően is – minden tekintetben időszerű. Pragmatikusan azért, mert a Művészetek műveltségi területéhez tartozó Tánc és dráma részterületet illetően – tudásunk szerint – jelenleg nem áll rendelkezésre olyan áttekintés vagy elemzés, amely választ adna arra az alapvető kérdésre, hogy milyen formában és mértékben biztosítottak a NAT végrehajtásának feltételei, s ha szükséges, mit kell tenni annak érdekében, hogy az optimális feltételek megteremtődjenek – ezen a területen is. Ám e kérdéskörnek természetesen tágabb, funkcionális és koncepcionális vonatkozásai is vannak; ilyenek mindenekelőtt a mozgáskultúra s ezen belül a táncművészet szerepét feltáró értelmezések vetületei az ember, illetve az emberi társadalom életében – a viselkedés, a magatartás, a jellemformálódás s nem utolsósorban a mentálhigiéne és az egészségügy szemponyjából.

Mielőtt azonban a mozgáskultúra és a tánc, s ezzel együtt a táncpedagógia helyzetét megvizsgálunk, *néhány általánosabb elméleti összefüggésre szeretnénk felhívni a figyelmet:*

A mozgás az emberi létezés egyetemes és alapvető törvénye; mozgás nélkül nincs élet. Ebből következően, ahány élettevékenysége van az embernek, annyiféle mozgásforma létezik. Az ember mozdulatvilágában létezési funkciói működnek. A vegetációs szint fölött, amely az ember ösztönéletében objektíválódik, az ember nembeli lényegét meghatározó mozgásformák magasodnak. Ezek közé tartozik mindenekelőtt a munkatevékenység, továbbá minden olyan mozgásforma, mozgásmód, amely létének fenntartására, nembeli lényegének megvalósítására irányul.

Az emberi kultúra legősibb megnyilvánulásában, a mágiában jelenik meg először plasztikusan és összehangolt táncszerű formában a mozgás, amikor a varázslásban részt vevő emberek egyes csoportjai kétséget kizáróan mágikus-mimetikus táncokat lejtnek. (4) Ebben az időszakban – ha egyáltalán beszélhetünk művészetről – a „mozgásművészet” a mindennapi élettevékenységbe beleszöve jelenik meg, mely később azután kultikus cselekménnyé változik. A természetes mozgás ebben a periódusban már jelképes funkciót is hordoz, de lényeges vonása az is, hogy a mágus és a mágiában részt vevő embercsoportok szerepe még nem válik ketté. A mágus szerepe csak annyiban különbözik a többiekétől, hogy ő irányítja a varázslatot, a varázslást. Nagyon fontos ezt hangsúlyoznunk, hiszen ezeknek a mozgásformáknak mozgásművészetté történő átalakulása pontosan akkor játszódik le, amikor az kiválik a mindennapi tevékenységből, autonómmá lesz, ugyanakkor a mindennapi élet kultúrájában is jelen marad. Valamilyen formában és mértékben szinte valamennyi művészetre igaz ugyanis, hogy miközben a fejlődés egy meghatározott pontján kiválik a mindennapi kultúrából, kiemelkedik abból – bizonyos értelemben és módon a mindennapokban is jelen marad. Különösképp érvényes ez a mozgáskultúrára – és ezen belül a táncművészetére –, mellyel kapcsolatban a szakirodalom táncról és táncművészetéről, illetőleg közhasználatú és színpadi táncról beszél. A mozgás- és táncművészetén belül e két kategória megkülönböztetése dolgozatunk témája szempontjából is igen fontos, hiszen a táncpedagógia fogalmába – a legáltalánosabban – mind a közhasználatú, mind pedig a színpadi tánc pedagógiája beletartozik. A közoktatás pedagógiája szempontjából nézve természetesen csak a közhasználatú tánc, a felsőoktatás pedagógiája szemszögéből viszont a színpadi tánc, más szavakkal szólva, a táncművészet is szerves része e diszciplínának: az alap- és középfokú művészetoktatás, illetőleg a felsőfokú művészetoktatás aldiszciplínák formájában megjelenítve.

Végezetül még egy fontos elméleti összefüggésre szükséges ráirányítanunk a figyelmet: arra, ami a mozgás- és tánc kultúrát, a mozgás- és táncművészetet a többi művészet-től megkülönbözteti. Míg az építész és a szobrász kőbe, fémbe, betonban rögzíti, formálja mondanivalóját, a festő színekkel és formákkal, az író az emberi nyelvvel, a zeneszerző dallamokkal, harmóniákkal üzen, – s folytathatnánk a sort a többi művészettel, addig a mozgás- és tánc kultúra, a mozgás- és táncművészet alanya, állítmánya, tárgya, határozója és jelzője az emberi test maga szerves egységében. A tánc kultúra tehát funkcionálisan jelentős mértékben hozzájárulhat az emberi test és lélek békéjéhez, harmóniájához, úgy is mint a „leginkább emberszabású” művészet. (5)

A magyar táncpedagógiai általános helyzete

A hazai táncpedagógia helyzetének megvilágításához a történeti megközelítés elengedhetetlennek látszik, ezért először egy rövid történelmi visszapillantást teszünk a közelmúltba.

A magyar művészetoktatás és művészetpedagógia történetében az intézményesített táncpedagógia sajátos helyet foglal el, hiszen annak ellenére, hogy az Állami Balett Intézet a jelenlegi Magyar Táncművészeti Főiskola jogelődje – csak 1950-ben kezdte meg működését, a Magyar Királyi Operaház 1884. június 30-án történt megnyitását követő hat hónapban 25 opera mellett 5 balett bemutatására került sor, s a hazai operatársulatok már korábban is tartottak balettelőadásokat. (6)

Ez azt jelenti, hogy a társadalom életében legfontosabb tevékenységi formák intézményesítésének ugyan igen jelentős szerepe van, de a művészet világában az intézményesülés a nemzeti kultúrák belső fejlődésével van összefüggésben, s csak akkor következik be, amikor az adott művészeti tevékenység egyértelműen autonómmá válik. A magyar táncművészet terén a művészképzés – mint ismeretes – egyrészt a hazai színiiskolákban, színművészeti főiskolákon, másrészt külföldön, elsősorban Bécsben és Párizsban történt, valamint azokban a zenei intézményekben, művészeti műhelyekben, ahol balett és egyéb színpadi táncok előadására sor került.

Az Állami Balett Intézet létrehozása mindenesetre új korszak nyitányát jelenti a magyar művészetoktatás történetében. Az intézmény elsődleges célja az volt, hogy a Magyar Állami Operaház és a vidéki színházak operatársulatai számára megfelelő táncművész-utánpótlást neveljen. Az Intézet induló évfolyamainak olyan növendékei voltak, mint *Orosz Adél*, *Róna Viktor*, *Szumrák Vera*, *Havas Ferenc*, *Dózsa Imre* – hogy csak a legismertebbeket említsük. A tanterv összeállításához az ötvenes években a Vaganova-iskola és a korábbi esztendők legjelentősebb magyar mesterének, *Nádasi Ferenc*nek a nevéhez fűződő képzési rendszer ötvözte szolgált alapul. (7)

Az intézet szakmai munkaközössége által kidolgozott kilencéves oktatási folyamatban a klasszikus balett mellett néptánc, történelmi társastánc, akrobatika, vívás, színpadi játékok, szolfézs, zongora, táncjelírás és emelés voltak a melléktárgyak. A második évtől kez-

---

A mozgás az emberi létezés egyetemes és alapvető törvénye; mozgás nélkül nincs élet. Ebből következően, ahány élettevékenysége van az embernek, annyiféle mozgásforma létezik. Az ember mozdulatvilágában létezési funkciói működnek. A vegetációs szint fölött, amely az ember ösztönéletében objektiválódik, az ember nembeli lényegét meghatározó mozgásformák magasodnak. Ezek közé tartozik mindenekelőtt a munkatevékenység, továbbá minden olyan mozgásforma, mozgásmód, amely létének fenntartására, nembeli lényegének megvalósítására irányul.

---

dődően a növendékek már rendszeresen felléptek az Operaház repertoárjának gyermek-szerepeiben. Az első periódus vezető meseterei Nádasi Ferenc, *Lőrinc György* (az első igazgató 1961-ig), *Merényi Zsuzsa*, *Bartosi Irén*, *Mák Magda*, később *Nádas Marcella*, *Ehn Éva*, *Menyhárt Jaqueline*, *Gál Jenő* (a Magyar Táncművészeti Főiskola jelenlegi igazgatója) és mások voltak.

Az Állami Balett Intézetben folyó kilencéves képzés folyamán a 9–18 éves korú tanulók a szakmai munka mellett elvégezték az általános iskolát és érettségi vizsgát tettek. 1963-tól az első évfolyam az általános iskola ötödik osztályában indul, és az utolsó esztendő művészképzővé válik, amikor az érettségizők, a klasszikus balettrepertoár felnőtt szerepeivel is megismerkedtek, emellett esztétikát, filozófiát, világirodalmat, dramaturgiát, a modern táncok történetét és idegen nyelvet is tanultak. Az intézet első tizenöt évében mintegy kétszáz diplomás táncművész indult el a pályán az Operaház, a Pécsi Balett, a Szegedi Balett, a Győri Balett vagy az Operett Színház színpadán. (8)

1971-ben újabb változás történik: a hivatásos néptáncgyűttesek utánpótlásának nevelése is az Állami Balett Intézet feladatává válik. Négyéves szakközépiskolai rendszerű képzésben négyévenként kapott egy-egy évfolyamot a Magyar Állami Népi Együttes, valamint a Honvéd-, Duna- és a Budapest Táncgyűttes. A néptáncszínházi tánc tagozat kialakulásától a zenés darabokat játszó színházak tánckaraiba is innen kerültek a művészek.

Ami a táncpedagógiai képzés történetét illeti, megfigyelhető, hogy az – mint feladat – a művészképzés mellett már az Állami Balett Intézet létesítéséről szóló 54/1951. (II. 25.) MT. rendeletben megjelenik, amely azt is kimondja, hogy a néptáncgyűttesek vezetőinek képzését is itt kell megoldani. A mai értelemben vett pedagógusképzés a négyéves balettmesterképző tagozattal indult meg a 6/1955. (XI. 15.) NpM. rendelet alapján. A 4/1975. (IX. 14.) KM sz. rendelet újrászabályozta a táncpedagógus szakosító kérdését, bevezetve a szakirányú képzési formákat, s elrendelte, hogy az itt szerzett oklevél egyenértékű a Színház- és Filmművészeti Főiskola főtanszakán szerzett oklevéllel. (9)

E folyamat részeként az Állami Balett Intézetben 1974-ben hároméves komplex felsőfokú pedagógusképző tagozat kezdi meg működését, melynek keretében a hivatásos táncművészek hivatásos táncpedagógusokká válhatnak. Ez a rendszer ily módon elvileg képesnek mutatkozott a budapesti és a vidéki amatőr művészeti csoportok alap-, közép- és felsőfokú művészetoktatási igényeinek ellátására.

Az újabb fordulat 1983-ban következett be, amikor az 1983. évi 18. sz. tvr. főiskolai szintre emelte az intézmény státuszát. Ezzel egyidejűleg létrejött a tízéves képzési rendszer, s mind a művészképzésben, mind pedig a táncpedagógus-képzés vonatkozásában megvalósult a főiskolai végzettség megszerzésének lehetősége.

A táncpedagógus szakon folyó képzés célját az alábbiak szerint határozták meg: olyan táncpedagógusok képzése, akik magas fokú technikai és pedagógiai képzettséggel rendelkeznek

- a klasszikus balett,
- a néptánc,
- a társastánc,
- a modern tánc és
- a gyermektánc

oktatása terén, és széles körű táncszakmai, zenei, pszichológiai, valamint pedagógiai képzettségük által alkalmasak arra, hogy táncoktató intézményekben a végzettségüknek megfelelő területen egyéni és csoportos táncpedagógiai tevékenységet folytassanak. (10)

Az intézmény korszerűsítésében meghatározó módon közreműködtek: *Kun Zsuzsa*, aki 1972–1979, *Dózsa Imre*, aki 1979–1991, illetve *Palovecz János*, aki 1991–1992 között látta el a főigazgatói teendőket. 1992-től *Gál Jenő* a főigazgató.

A hazai tánc kultúra történeti fejlődésében a balettművészet mellett igen jelentős szerepet játszott és játszik a néptáncművészet, amelynek gyökerei a két háború közötti időszak-

ra vezethetők vissza, különösen a „Gyöngyösbokréta” korszakára (1931–1944), mely meghatározó szerepet játszott a néphagyomány megőrzésében, s abban is, hogy 1945 után a magyar néptáncgyomány új erőre kaphatott. A Magyar Bokréta Szövetség rendezvényein mintegy hetvenöt–nyolcvan fajta tánc több mint kétszáz változatát, illetve harmincöt–negyven játékot, népszokást mutattak be. Ezek a rendezvények döntően hozzájárultak ahhoz is, hogy *Muharay Elemér* irányításával 1946 után szerte az országban népi együttesek alakulhattak. (11) A néptánc egyik ágon a későbbiekben megalakuló hivatásos népi együttesek felé viszi a fiatalokat (mint például az 1950-ben alapított Magyar Állami Népi Együttes, majd pedig a Budapest Táncegyüttes, a Honvéd Művészegyüttes, a Duna Művészegyüttes), a másik ágon pedig a „mindennapi élet” kultúrájának szerves részét alkotja. Mindazonáltal a legjobb amatőr táncegyüttesek számos néptáncpedagógust is neveltek a hazai táncpedagógiának. Ebben a folyamatban igen fontos küldetést teljesített 1946–1948 között a Magyar Népi Művelődési Intézet, 1948-tól 1950-ig a Népművészeti Intézet, majd ezt követően a Népművelési Intézet és annak jogutódai, valamint azok az amatőr együttesek (Bartók Együttes, Bihari János Táncegyüttes, Mecsek Művészegyüttes, Nyírség Táncegyüttes stb.), amelyek a hivatásos együttesek színvonalán működnek ma is.

Az 1980-as évek elején közel ezerháromszáz néptáncegyüttest tartottak számon Magyarországon, s egy korabeli kutatási jelentésből tudhatjuk, hogy a művészeti csoportok vezetői nagyobb részt a működő együttesek tagjai közül kerültek ki, akik számára a Népművelési Intézet szaktanfolyamokat rendezett és működési engedélyt adott ki. Sokan közülük egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkeztek. A művészeti főiskolát végzetek aránya ebben az időszakban 6–7% körül volt. A csoportvezetők mintegy 60%-a a Népművelési Intézettől kapott működési engedélyt, és 77%-uk rendelkezett aktív táncos gyakorlattal. Jellemző adat, hogy a felmérésben szereplő amatőr együttesek 57%-a gyermektáncsoport volt. Mindezek figyelemre méltó jelzések lehetnek napjainkban is.

A magyar néptáncművészet és -pedagógia, valamint a néptáncstudomány fejlődésében az elmúlt évtizedekben igen sokan kimagasló teljesítményt nyújtottak, és némelyek jelentős szerepet játszanak ma is. Néhányuk nevét – a teljesség igénye nélkül – meg kell említenünk: *Molnár István, Rábai Miklós, Szabó Iván, Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Ferenc, Andrásfalvy Bertalan, Lányi Ágoston, Karsai Zsigmond, Nyisztor György, Novák Ferenc, Foltin Jolán, Timár Sándor, Kricskovics Antal, Vásárhelyi László, Györgyfalvy Katalin, Zsuráfszki Zoltán.* (12)

A magyar táncművészet és különösen a táncpedagógia jelenlegi helyzetére vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre sem használható adatbázis, sem megfelelő szakirodalom, sem elegendő tapasztalati elemzés, ezért csak bizonyos részelemekből épülő mozaikkép összerakására vállalkozhatunk.

A hazai táncművészet tartalmi szempontból a sokszínűség, a sokféleség jellemzi. A *színpadi* táncművészetet illetően az Operaház keretében működő Budapesti Balett, az 1960-ban létrehozott Pécsi Balett, majd az 1979-ben alapított Győri Balett új korszak kezdetét jelzi ebben az időszakban, melyet később a Szegedi Balett újraindulása követ. Mivel a színpadi tánc tendenciáinak felrajzolása és értékelése nem feladatunk, mindössze annak megállapítására szorítkozunk, hogy mind a klasszikus balett, mind pedig a modern tánc terén történő különféle hazai kísérletek nemzetközi elismerést hoztak a magyar táncművészetnek. A színpadi néptáncművészet terén a hivatásos együtteseink külföldi sikerei ugyancsak közismertek, miközben a hagyományok folytatása és a folklorizmus új hullámai ezen a területen is jelentős vitákat kavartak.

A közhasználatú táncok vonatkozásában az elmúlt évtizedekben a tér teljesen kitágult, a hagyományos táncok mellett új irányzatok jelentek meg – különösen a társastáncok világában. A hagyományos standard táncok mellett megjelentek, majd elterjedtek a különféle új latin-amerikai táncok, mint korábban a szamba, a cha-cha-cha és a rumba, az utóbbi időben a mai formájában a francia adaptációjú paso doble, vagy egyes afro-amerikai

táncok, mint a jive (rock'n roll, boogie-woogie), a mambo (afro-kubai zenére), sőt a legutóbbi időkben az úgynevezett disco táncok, valamint különféle sporttáncok és kombinált formációs versenytáncok. (13)

A fentiektől függetlenül, de azokkal szinte egy időben közhasználatú táncként 1972-ben megjelent a néptánc – Észak-Erdélyből származó – tánc házi formája, és azóta a közfigyelem által kísérvé kiterjedt mozgalommá növekedett, sőt külföldön is (pl. az USA-ban) követőkre talált. (14) Az idén – 1998 márciusában – tartották a XVII. Tánc házi Találkozót a Budapesti Sportcsarnokban. A tánc házi a néptáncokkal való tömeges, nem színpadi jellegű szórakozásforma, s a néphagyomány eleven „használatát” jelenti – beleértve a hazai nemzeti kisebbségek és etnikumok táncait is. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a színpadi néptánc visszajött a tánc terembe, visszatért a földre, ahonnan származott.

Tánc kultúránk működő bázisát természetesen tánc oktatási rendszerünk képezi. Folyamatos és rendszeres tánc tanítás, tánc oktatás jelenleg elsősorban a művészet oktatás keretében folyik Magyarországon, melynek struktúrájában három szintet különböztethetünk meg: alap-, közép- és felsőfokú képzésről beszélhetünk. Ezen túlmenően a közművelődési intézmények hálózata – élén a Magyar Művelődési Intézettel –, továbbá más kulturális intézmények és szervezetek is rendeznek különféle posztgraduális továbbképző tanfolyamokat és kurzusokat. A táncpedagógus-képzés és továbbképzés a hazai tánc kultúra és tánc művészet működőképességét hivatott biztosítani.

A tánc oktatás különböző szintjeit 1993 és 1996 között az 1., 2. és 3. táblázatba foglalt tények és tendenciák jellemzik. Az alapfokú művészet oktatás szervezetében az 1993–1994-es tanévben a 39 zeneiskolában, illetve szakirányúan szakosított tantervű iskolában és 1 önálló művészeti iskolában a tanulók 77%-a (5476 tanuló), az 1994–1995-ös tanévben 52 zeneiskolában és 4 önálló művészeti iskolában a tanulók 73,4%-a (7153 tanuló), az 1995–1996-os tanévben 74 zeneiskolában és 3 önálló művészeti iskolában a tanulók 72%-a (9511 tanuló) részesült tánc művészeti képzésben. Szembetűnő, hogy mind a tánc oktatást folytató intézmények száma, mind a tánc oktatásban részesülő tanulók száma három év alatt jelentősen növekedett.

1. ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS I.				
Tanévek	Iskolák száma	Szakoktatók száma	Tanulók száma	Ebből: tánc
1993–94	40	187	6132	5476
1994–95	56	257	9294	7153
1995–96	77	978	12587	9511

1. ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS			
Tánc – részletezve	1993–1994	1994–1995	1995–1996
Tánc előkészítő	114	65	164
Klasszikus balett	1033	1124	1552
Néptánc	3631	5355	6889
Német nemz. tánc	25	30	43
Társas tánc	299	149	288
Modern tánc	100	105	40
Jazz balett	33	110	165
Ritmika	55	24	
Majorette		49	32
Mozgásművészet		46	31
Dalos játék	55	60	95
Óvodás torna	131	36	29
Táncművészet			183

1. táblázat

2. KÖZÉPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS I.					
Tanév	Középfokú iskolák száma	Szakoktatók száma (főfogl.)	Szakoktatók száma (részfogl.)	Tanulók száma	Ebből: tánc
1993–1994	12*	168	93	1976	469
1994–1995	12*	170	86	1933	322
1995–1995	12*	172	100	2038	320

* További két intézmény – a Magyar Táncművészeti Főiskola és az Állami Artistaképző Intézet – középfokú tanulmányokat folytató tanulóinak adatai is benne foglaltatnak.

2. KÖZÉPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS II.			
Tánc – részletezve	1993–1994	1994–1995	1995–1996
Klasszikus balett	350	229	219
Klasszikus balett – néptánc	1		
Klasszikus balett – társastánc	4		
Klasszikus balett – néptánc – társastánc			
Jazz balett			
Modern tánc			
Társas tánc	10		
Néptánc	47		
Néptánc – színházi táncos		45	36
Kísérleti táncművészet	57	48	65

2. táblázat

3. FELSORFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS I.						
Tanév	Önálló intézmény	Pedagógusok száma	Táncműv. pedagógusok	Hallgatók száma	Ebből: táncművész	Ebből: táncpedagógus
1994–1995	5	605	36	3053	125	
1995–1996	5	839	41	3153	125	46
1996–1997	5				62	138

3. FELSORFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS II.		
Tánc – részletezve	1994–1995	1995–1996
Klasszikus balett	89	91
Társastánc	10	10
Néptánc	20	19
Klasszikus balett – társastánc	4	4
Klasszikus balett – néptánc	1	1

A kitöltetlen sávok esetében nincs adat vagy még nincs adat.

3. táblázat

A középfokú művészetoktatás szervezetében a táncoktatást illetően ellenkező tendencia mutatkozik, ahol mindössze négy művészeti szakiskolában folyik táncoktatás: Pécsen a Művészeti Szakközépiskola, Győrött a Balett Művészeti Szakközépiskola, Szegeden a Tömörkény Gimnázium és szakközépiskola, Budapesten pedig a Magyar Táncművészeti Főiskola biztosít lehetőséget a középfokú táncoktatásnak. A táncoktatásban résztvevők száma: az 1993–1994-es tanévben 469, 1994–1995-ben 322, 1995–1996-ban 320 volt. Ez egyértelmű csökkenést jelent. Az is igen érdekes és jellemző adat, hogy az alapfokú képzésben a néptánc iránti érdeklődés áll az első helyen: az 1994–1995-ös tanévben 5476 tanuló, az 1995–1996-os tanévben pedig a 9511-ből 6889 tanuló részesült nép-

A táblázatok forrása: *Statistikai tájékoztató. Művészetoktatás. 1993–1994, 1994–1995, 1995–1996.* Művelődési és Köznevelési Minisztérium, Bp.

táncoktatásban. Vélhetően ezekben az intézményekben – a zeneiskolákban – a néptáncoktatás személyi feltételei jól biztosítottak. Viszonylag magas szintű a klasszikus balett oktatása; itt is növekvő adatsorokkal találkozunk. Az említett időszakban 1033, 2234, illetve 1552 volt a balettoktatásban résztvevők száma. A középfokú művészetoktatásban viszont a balett magasán az első helyen áll: 1993–1994-ben 469 tanulóból 350, 1994–1995-ben 322-ből 229, 1995–1996-ban 320-ból 219 tanuló vett részt balettoktatásban. A második helyen a kísérleti táncművészet áll, a néptáncoktatásban résztvevők száma viszont egyre zsugorodik. Feltűnő továbbá, hogy bár a korosztály életkori sajátosságai indokolnák, a társastáncoktatásban résztvevők száma is igen alacsony.

Összességében a középfokú művészetoktatáson belül az 1993–1994-es tanévben 23,5%, az 1995–1996-os tanévben mindössze 16% a táncoktatásban résztvevők száma. Különösen feltűnő a csökkenés aránya, ha az utóbbi évek adatait az 1980-as évek végi adatokkal vetjük össze, amikor is az 1989–1990-es tanévben 1461 tanuló vett részt a táncoktatásban (ebből 1016-an klasszikus balettet, 421-en néptáncot tanultak), amely akkor a középfokú művészetoktatásban résztvevőkön belül (2784 tanuló) 52%-ot jelentett.

A felsőfokú művészetoktatás és táncoktatás adatait nézve, a következő kép tárul elénk. A felsőfokú képzésben a zeneművészet és a zenepedagógia dominál: a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola egyetemi és főiskolai szintű budapesti és vidéki, nappali és esti tagozatain együtt az 1995–1996-os tanévben 1676-an tanultak, többen mint az összes többi művészeti felsőoktatási intézményben együttesen; itt a létszám 1477 volt. Ez természetesen önmagában nem baj, hiszen nemzeti művelődésünk sajátosságaiból következik, hogy a zeneművészet és a zenepedagógia meghatározó szerepet játszik a magyar művészeti kultúrában. A gond inkább az, hogy a többi művészeti ág, például a táncművészet, s ezen belül is a táncpedagógia nem tartott lépést a társadalmi szükségletekkel. A táncpedagógiai képzés bázisa a Magyar Táncművészeti Főiskola, amely a művészképzés mellett – számos nehézséggel küszködve – egyedül látja el az ezzel kapcsolatos feladatokat.

Felsőfokú művészetoktatásban az 1995–1996-os tanévben összesen 3153-an vettek részt, ebből a táncművészet-táncpedagógia szakon együttesen 125 hallgató, amely az egészhez viszonyítva 4%-ot jelent; az előző tanévben 124 hallgató tanult a Táncművészeti Főiskolán, az 1996–1997-es tanévben viszont 200. A táncpedagógia szakon tanulók száma érzékelhető növekedést jelez: 1988-ban 25-en, 1992-ben 35-en, 1996-ban 46-an végeztek (mivel a jelenlegi rendszer szerint minden negyedik tanévben indul újabb évfolyam); az 1996–1997-es tanévben 138 hallgató tanult táncpedagógia szakon.

A hazai művészetoktatás és művészetpedagógia helyzetét áttekintve, a táncoktatás és táncpedagógia vonatkozásában az alábbiakban összegezhetjük vizsgálódásaink eredményét:

a) A magyar táncművészet történeti útja összekapcsolódott nemzeti kultúránk általános fejlődésével, mely egyben hozzájárult az európai balettművészet és néptáncművészet előrehaladásához is. Az elmúlt két-három évtizedben a modern balett és a modern táncok világában is jelentős magyar kezdeményezések születtek – elsősorban a Pécsi Balett és a Győri Balett tevékenysége nyomán.

b) A színpadi tánc eredményei mellett jelentősen megváltozott a helyzet a közhasználatú táncok világában is. Itt részben a néphagyomány, a néptánc jelenlétére gondolunk a mindennapi kultúrában: a táncművészet hatására közművelődésünkben. A társastáncművészet színesebbé válását ugyancsak megfigyelhetjük, azzal együtt, hogy ezen a területen különféle devianciák is megjelentek, elsősorban a disco táncok tájékán.

c) Táncművészetünk bázisát azok a művészetoktatási intézmények képezik elsősorban, amelyek az alap- és a középfokú táncoktatás feladatait ellátják. Ezek az intézmények – miközben az alapfokú művészeti oktatásban is vannak még „fehér foltok” (Veszprém megyében például nincsenek ilyen intézmények és néhány más megyében is csak egy-egy) – alapvetően jól és megbízhatóan végzik munkájukat, a középfokú művészetoktatás intézményeiben viszont komoly gondok jelentkeznek.

d) Ami a táncoktató- és táncpedagógus-képzést illeti – s ez már a felsőoktatás szférája –, itt jelentkezik a jövő szempontjából a legtöbb feladat. Tényszerűen igaz ez akkor is, ha az utóbbi években a Magyar Táncművészeti Főiskolán ugrásszerűen megnőtt a táncpedagógus-képzésben résztvevők száma.

e) Ezen a ponton kell hangsúlyozottan szólni arról a szerepről is, amelyet a Magyar Művelődési Intézet és jogelődjei elláttak és ellátnak ma is a néptánc-csoportvezetők képzése és továbbképzése terén. A művészetoktatás középszintjének megerősítésével együtt e tevékenység eredményei képezhetik a táncpedagógia területén minden további előrelépés alapját.

A Nemzeti Alaptanterv (NAT) megvalósításának feltételei a helyzetelemzés tükrében

Mint a fentiekből kitűnik, a művészetoktatás, s ezen belül a táncpedagógia struktúrája az elmúlt időszak feladatainak megoldására alakult ki: elsősorban a táncművészet, másodsorban a közművelődés funkcionális elvárásait kellett teljesítenie. Most teljesen új helyzetről kell beszélnünk, arról, hogy a közoktatásban biztosítottak-e a NAT Művészetek műveltségi területéhez tartozó Tánc (és dráma) részterület megvalósításának feltételei?

Válaszunk a következő lehet. A tanterv adott (bár bizonyos mértékben újragondolásra vár), megvalósításának lehetőségei nyitottak, végrehajtásának feltételei azonban egyelőre bizonytalanok, de jól átgondolt táncpedagógiai programmal a tantervi követelmények hosszabb távon teljesíthetők. Mindez a tanárképzés és a pedagógus-továbbképzés új rendszerének kidolgozását feltételezi ezen a területen is.

A *Magyar Táncművészeti Főiskola* akkreditációs anyagában ezzel kapcsolatban egyebek között a következők olvashatók: „A NAT bevezetésével főiskolánkra hatalmas nyomás nehezedik.” Majd az alábbi tervezett intézkedések és tennivalók következnek:

„1. Vidéki pedagógusképző intézmények keresnek meg bennünket kihelyezett tagozatok indításának igényével. E tárgyban megállapodásra jutottunk a sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskolával és a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolával. Itt a képzést 1998 szeptemberétől indítjuk.

2. Tárgyalások folynak további vidéki tagozatok létesítéséről Egerben, Békéscsabán, Nyíregyházán, Tatán.

3. Részt veszünk a multiplikátor-képzésben. Erre eddig a Komárom-Esztergom Megyei Pedagógiai Intézettel együttműködve kerül sor.

4. A korábban négyéves ciklusokban indított táncpedagógus szakokat – terem- és oktatói kapacitásunk figyelembevételével – évente indítjuk.” (15)

A NAT végrehajtása csak akkor lehet sikeres, ha a művészeti felsőoktatásban illetékes Magyar Táncművészeti Főiskola szakmai irányításával egy táncpedagógus-képző és -továbbképző „háló” készül, bevonva a folyamatba mindazon felsőfokú tanító- és tanárképző intézményeket, ahol e képzéshez a személyi és egyéb feltételek biztosítottak, illetve amelyek e feladat megoldására vállalkoznak.

A NAT végrehajtására vonatkozó adminisztratív teendők egy részét a Művelődési és Közoktatási Minisztérium illetékes osztályai elvégezték, vagy egyes intézkedések előkészítése folyamatban van.

Közülük is talán a legfontosabb az a dokumentum, amely *A táncművészeti felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeit* tartalmazza. A másik két fontos dokumentum – bár közvetlenül nem függenek össze a NAT-tal –: *A 16/1994. (VII.8) MKM rendelet melléklete 57. sorszám alatt kiadott táncos szakképesítés szakmai követelményei*, illetve *A táncművész szakképesítés központi programja*. Ez utóbbiak elsősorban azért hasznosak, mert a NAT szempontjából harmonizációs bázist jelentenek.

A további teendők tisztázásra várnak.

A Nemzeti Alaptanterv végrehajtására vonatkozó fontosabb feladatok és javaslatok a táncpedagógia területén

1. A NAT Művészetek műveltségi területnek a Tánc és dráma műveltségi részterületét teljes egészében újra kell gondolni és át kell alakítani. A széteső „mozaikképet” szerves egységgé szükséges formálni – beágyazva egyrészt a kultúra és a művelődés természetes szövetébe, másrészt a hagyomány és az élő kultúra egységébe, harmadrészt az életkori sajátosságok figyelembevételével –, az élményszerűséget minden körülmények között biztosítani kell, megszabadítva a művészeti ismereteket a tantárgyi gondolkodás kalodáitól.

2. A tánc és a zene kapcsolatának tisztázása és új tantervi megfogalmazása a szerves egység egyik alapvető feltétele. („Nem hiszem, hogy van a művészetben szorosabb szövetség, mint a zene és a tánc szövetsége, belső, szerves, sokszor genetikai kapcsolat van közöttük” – írta *Serge Lifar* Terpszichore című művében.) (16)

3. A tánctanítást tartalmilag ki kell terjeszteni a közhasználatú táncok lehetséges teljes körére, biztosítva benne nemzeti táncaink (néptánc, történelmi társastáncok stb.) meghatározó szerepét. (*Csokonai Vitéz Mihály*: „Nemzeti táncunknak légyen első jussa...”) (17)

4. A táncpedagógiai tevékenységben külön figyelmet kell szentelni a társasági élet szabályainak, az udvariasság, az illem, a kellem, az elegancia, a figyelmesség – s ezáltal a jellembeli tulajdonságok fejlesztésének.

5. Az egész országra kiterjedően fel kell mérni, biztosítottak-e a NAT tánctanítási elvárásainak személyi feltételei? A felmérést követően ki kell dolgozni a táncpedagógiai képzés és továbbképzés „hálótervét”, beépítve a tervezetbe azokat a tartalmi változásokat is, amelyek a tanterv átalakításából következnek. A hálóterv keretében tisztázni kell azon képző intézmények körét, amelyek bevonhatók a tervezett képzési struktúrába.

6. Tervezetbe kell foglalnunk azon kiadványok (tanításmódszertani könyvek és más tanulási segédanyagok) körét, amelyek elengedhetetlenek a táncpedagógiai tevékenység szakszerűségének és színvonalának biztosításához.

7. Táncpedagógiai folyóiratot kell alapítani – a szakma folyamatos tájékoztatása és eszmecsereje, a táncpedagógiai tevékenység szakmai alapjainak megteremtése és folyamatos megújítása érdekében.

8. Az iskolai táncoktatás szakmai összehangolása érdekében a Magyar Táncművészeti Főiskola szakmai irányításával és a képzésben illetékes intézmények, intézetek bevonásával Táncpedagógiai Tanácsot kívánatos létrehozni, biztosítva annak nyitottságát és szabadságát.

9. A magyar táncpedagógia fejlődését elősegítendő, szakmai fórumokat kívánatos létrehozni: szakmai bemutatók, szimpóziumok, táncversenyek – alkalmasint fesztiválok – rendezése céljából.

A javaslatok természetesen tovább bővíthetők, előbb azonban az alapvető kérdések megoldására kell törekednünk.

Zárogondolatok

Tanulmányom mottójául Kodály Zoltán gondolatait választottam, mert úgy vélem, hogy azok a tánc kultúrára is érvényesek. A tánc kultúra értékei nem egy nemzedék értékei csupán, s talán az is igaz: egy ország tánc kultúráját nem egyes táncművészek csinálják, hanem az egész nép. A tánc, a mozgásművészet – a gyermektáncoktól és a gyermekjátékoktól a pantomimig – a legérthetőbb és a legvarázslatosabb művészetekhez tartozik. Az iskolának nem lehet nemesebb hivatása, mint hogy ezt a varázslatot az énekkel, a zenével és a többi művészettel együttműködésben megidézzék. Dolgozatomat *Molnár István*, a neves táncművész és koreográfus gondolataival zárom: „A táncművészetre az el-

következő időben még egy újabb felelősség is nehezedik: neki kell megőrizni a világszer-
te egyre inkább eltűnőben levő népművészet kincseit. A néptánc lassan nem lesz élő, mert
a megváltozott idők az emberi műveltségvágyat is alakítják, formálják. A körülmények
egyre kevésbé lesznek alkalmasak a néptánra, ám a művészetbe áttentett népművészet
sohasem pusztul el, és nevelő hatása nevelni fogja az emberi ízlést, így kap új értelmet a
magas művészetben a nép lelkéből fakadt néptánc.” (18)

Jegyzet

- (1) KODÁLY ZOLTÁN: *Visszatekintés I.* Zeneműkiadó, Bp. 1982, 156. old.
- (2) NÉMETH LÁSZLÓ: *Tapasztalat- és átomátadás.* = Uő: *Sajkódi esték* [Tanulmányok.] Magvető Könyvki-
adó és Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1974, 298–321. old.
- (3) *Nemzeti Alaptanterv. Művészetek.* Korona Kiadó, Bp. 1995.
- (4) HAUSER, ARNOLD: *A művészet és az irodalom társadalomtörténete.* Gondolat Kiadó, Bp. 1960, 10. old.
- (5) DIENES GEDEON: *Tánc.* = *A művészetek. Minerva Nagy Képes Enciklopédia 2.* Minerva, Bp. 1973, 274. old.
- (6) BROCKHAUS–RIEMANN: *Zenei lexikon 3.* Zeneműkiadó, Bp. 1985, 27. old.
- (7) SZABÓ DURUCZ ZSUZSA: *Hol terem a táncművészet? Bemutatjuk a Táncművészeti Főiskolát.* Zene-Zene-
Tánc, 1997. április, 7–10. old.
- (8) Uo.
- (9) *Táncművészeti Főiskola akkreditációja: Táncpedagógus szak önértékelése.* Bp. 1997. [Kézirat.]
- (10) Uo.
- (11) *Magyar Néprajzi Lexikon 2.* Főszerkesztő: ORTUTAY GYULA. Akadémiai Kiadó, Bp. 1979, 368–369.
old.; HÉRA ÉVA: *A Bokrétásoktól a táncmozgalomig.* Zene-Zene-Tánc, 1995. 1. sz., 44. old.
- (12) *Magyar Néprajzi Lexikon,* i. m., 5., 182. old.
- (13) KROMBHOLZ, GERTRUDE–LEISE-HAASE, ASTRID: *Társastáncok.* Planétás Kiadó, Bp. 1997.
- (14) KÖRTVÉLYES GÉZA: *Néptáncművészet és mozgalom 1970–1977 I–II.* Zene-Zene-Tánc, 1998. február,
30–32. old.; április, 9–12. old.
- (15) *Táncművészeti Főiskola akkreditációja...*, i. m.
- (16) IDÉZI: DIENES GEDEON: *Tánc.* = *A művészetek.* Minerva Nagy Képes Enciklopédia 2. Minerva, Bp.
1993, 289. old.
- (17) CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY: *Dorotya, vagy is a dámák diadala a farsangon.* 1799. Második könyv:
Esvélig.
- (18) MOLNÁR ISTVÁN: *Magyar tánc tanulási rendszerem.* NPI., Bp. 1982, 25. old.

Válogatott bibliográfia

- BALASSA IVÁN–ORTUTAY GYULA: *Magyar néprajz.* Corvina, Bp. 1979, 427–439. old.
- BENKŐ ÉVA: *Amatőr művészeti csoportok. Összegező jelentés a vizsgálat első szakaszáról.* = *Tanulmányok a
magyar művelődés helyzete c. 1978–80. évi vizsgálatról.* Művelődéskutató Intézet, Bp. 1982, 242–259. old.
- FALVAY KÁROLY: *Molnár Istvánra emlékezünk.* Táncművészet, 1997. 4. sz., 2. old.
- FÜGEDI JÁNOS: *A tánckutató, aki utat mutatott. Szentpál Mária emlékezete.* Zene-Zene-Tánc, 1995–1996,
3–4. sz., 34–35. old.
- GELENCSÉR ÁGNES: *A modern tánc panorámája: Kétféle tendencia – kétféle minőség.* Zene-Zene-Tánc,
1998. február, 35–36. old.
- HALÁSZ TAMÁS: *Táncszínházak fellelővára. A Petőfi Csarnok mint „kitörési pont”.* Zene-Zene-Tánc, 1995.
1. sz., 42–43. old.
- JENEY ATTILA: *Istenáldotta hályogkovács. Rábai Miklós emlékének.* Zene-Zene-Tánc, 1994. 1. sz., 42–47. old.
- KAPOSY EDIT–MURÁNYI ZSUZSA, L.–LÁSZLÓ BENCSIK SÁNDOR: *Kis könyv a táncról.* Gondolat Ki-
adó, Bp. 1961, 137. old.
- KÖRTVÉLYES GÉZA: *Harangozó Gyula öröksége.* Zene-Zene-Tánc, 1994. 1. sz., 37. old.
- KÖRTVÉLYES GÉZA: *Tendenciák a magyar táncművészetben. Ötvenhétől hatvanévig.* Zene-Zene-Tánc,
1996. december 28–32. old.
- KÖRTVÉLYES GÉZA: *Tendenciák a magyar táncművészetben. 1964–1970.* Zene-Zene-Tánc, 1997. január,
14–16. old.
- KÖRTVÉLYES GÉZA: *Néptáncművészet és mozgalom 1964–1970.* Zene-Zene-Tánc, 1997. április, 22–26. old.
- KÖVÁGÓ ZSUZSA: *Egy asszony titka. Beszélgetés-töredék Foltin Jolán Kossuth-díjas koreográfussal.* Zene-
Zene-Tánc, 1995–1996. 3–4. sz., 28. old.
- KÖVÁGÓ ZSUZSA: *Arcképvázlat Terpszichoré nagykövetéről, Dienes Gedeonról.* Zene-Zene-Tánc,
1995–1996. 3–4. sz., 28. old.

- KÖVÁGÓ ZSUZSA: *Őrizzük meg kultúránkat! Novák Ferenc Kossuth-díjas koreográfus a magyar táncművészek gondjairól.* Zene-Zene-Tánc, 1997. június, 22–23. old.
- KÖVÁGÓ ZSUZSA: *Gondolat-törödékek Fülöp Viktor emlékére. 1929–1997.* Zene-Zene-Tánc, 1997. december, 5. old.
- LAJTHA LÁSZLÓ–GÖNYEI SÁNDOR: *Tánc. = A magyarság néprajza IV.* 2. kiad. Sajtó alá rendezte: VISKI KÁROLY. Egyetemi Nyomda, Bp. 1943, 76–131. old.
- LŐRINC KATALIN: *Chagall-képek és gumiasztalok. A Szegedi Kortárs Balett produkcóiáról.* Zene-Zene-Tánc, 1995. 2. sz., 43. old.
- LŐRINC KATALIN: *Ég és Föld. Zene-tánc-színház Veszprémben.* Zene-Zene-Tánc, 1997. április, 29. old.
- LŐRINC KATALIN: *Balanchine-est az Operában, avagy: a lovakat lelövik, ugye?* Zene-Zene-Tánc, 1998. február, 17–18. old.
- A magyar tánc történet évszázadai. Szöveggyűjtemény.* Válogatta: PESOVÁR ERNŐ. NPI, Bp. 1972, 152. old.
- Népi játszóház. Szöveggyűjtemény és segédanyag.* Összeállította: BESZPRÉMI KATALIN. MMI, Népművelődési Osztály, Bp. 1995, 169. old.
- NEUMANN ILONA: *Markó Ivántól a Monarchiáig. A Győri Balett másfél évtizede.* Zene-Zene-Tánc, 1995. 1. sz., 36–38. old.
- NEUWIRTH ANNAMÁRIA: *Játék és tánc az iskolában. I–IV. osztály.* OKK Néptáncosok Szakmai Háza, Bp. 1991, 90. old.
- PESOVÁR ERNŐ–LÁNYI ÁGOSTON: *A magyar nép táncművészete. Néptánciskola I–II.* NPI, Bp. 1982, 206., 328. old.
- RÉFI ZSUZSA: *A némajáték térbeli költészete. Néhány mondat és mozdulat M. Kecskés Andrással.* Zene-Zene-Tánc, 1995–1996. 3–4 sz., 37. old.
- RÉFI ZSUZSA: *A magyar balettpedagógia története. Negyvenöt éves a Magyar Táncművészeti Főiskola.* Zene-Zene-Tánc, 1995–1996. 3–4. sz., 44–45. old.
- RÓNA KATALIN: *Dózsa Imre múltjáról és jövőjéről, táncról és tanításról.* Zene-Zene-Tánc, 1995–1996. 3–4. sz., 42–43. old.
- RÓNA KATALIN: *A kortárs táncművészetért.* Zene-Zene-Tánc, 1997. június, 7–8. old.
- RÓNA KATALIN: *Merre tovább Állami Népi Együttes?* Zene-Zene-Tánc, 1997. november, 21. old.
- SZABÓ DURUCZ ZSUZSA: *Adósságtörlesztés. Rábai Miklósról emlékezve.* Zene-Zene-Tánc, 1997. január, 17–19. old.